

Unatoč ovim malim stilsko-tehničkim zamjerkama, moramo ovaj katekizam preporučiti kao jedan od boljih sustavnih katekizama za odrasle na našem jezičnom području. Neka nam bude primjer da se i mi počnemo ozbiljno pripremati na izradu i izdanje našeg domaćeg suvremenog katoličkog katekizma.

FILOZOFIJA OČOVJEČENJA I POČOVJEČENJA

Dr. Kvirin Vasilj: Filozofija očovječenja i počovječenja, Naša Ognjišta, Duvno, 1978.

Ante Kusić

Ovu je knjigu napisao naš franjevac, teolog i filozof, dr. Kvirin Vasilj, pisac nekoliko knjiga s područja filozofije religije. Dr. Vasilj živi i radi u USA.

Knjiga nije velikog formata, ima 124 stranice. U njoj se radi o nekoliko pitanja koja podjednako spadaju u područje prirodoslovne znanosti i teologije, još bolje: u »sliku o svijetu« i u »svjetonazor«. Filozofija se uzima u značenju temelja svih drugih znanosti, jer se na jedan ili drugi način iz prirodoslovne znanosti mora doći do transcendentne ontologije. Biologija na vrlo izrazit način svršava u transcendentnoj ontologiji, unutrašnje počelo života mora biti shvaćeno kao poseban bitak različit od materije. Očovječenje u sebi nosi obavezu počovječenja, sa zahtjevom poštivanja ljudskog života i zakona ljubavi. Suvremena civilizacija dovodi u pitanje očovječenost ljudskog zigota, i tako je došlo do pitanja pobačaja. To je pitanje, međutim, takve prirode da do njega nije ni smjelo doći: »Ako bismo... moralno dopustili nekoj majci da ubije dijete u svojoj utrobi, onda bi trebalo isto tako priznati moralno pravo svakoj ženi, da ubija jednako rođenu kao i nerođenu djecu.«

Knjiga dra Vasilja koncipirana je, čini se, više kao sumarij problematike nego kao ulaženje u pojedine probleme. Problema ima mnogo (fizika, metafizika, antropologija, biologija, transcendentna ontologija, moralnost-nemoralnost, osjetilnost-duhovnost, fenomenologija-ontologija), oni su više dotaknuti nego razrađeni. U razrješnici tih problema pisac prihvaća modificiran kritički realizam, tj. ontologiju kao nužni korelativ fenomenologije. Onaj tko bude čitao ovu knjigu kao kratki prikaz glavnih postavki kritičkog realizma o čovjeku, posebno u kontekstima biologije i vjere — unatoč poteškoćama što ih mjestimično stvaraju tiskarske pogreške i, katkad, formulacija — naći će tu puno pobudna gradiva za produbljivanje. Onaj pak tko bi želio opsežan prikaz problematike, pojedinih problema, raznih pitanja i potpitanja, razloga i proturazloga s obzirom na rješavanje određenih nejasnoća, taj će se mjestimično osjetiti prikraćen, imajući dojam — možda onako »primo primi« — da su neke postavke presmione, neke nedovoljno obrazložene i ne baš precizno formulirane. Tako npr. iskaz: »U filozofiji nastojimo otkriti svoje najveće ideale, a u određivanju svojih ideala ljudi se neće nikada posve slagati.« — Nameću se pitanja: što je to »najveći ideal«, tko ima pravo određivati mu »veličinu« kad se ionaka ljudi u tome »neće nikada posve slagati«. Ili npr. ovo: Fizika iz svojih teorija »izvodi neke zaključke sa zahtjevom na transcendentnu stvarnost i vrijednost, koju onda pokus treba potvrditi«. Nameće se pitanje: zar doista fizičari-učenjaci ne znaju da ne smiju uzimati »pars pro toto«, pa zbog toga onda miješaju pojmove »transcendentne« stvarnosti i vrijednosti (kao nedostupne pokusima!) i »fizikalno usvijetne« stvarnosti i vrijednosti

(kao dostupne pokusima!)?! — Ili: »Ima fizičara, koji misle, da mogu ujedno nijekati načelo uzročnosti i slijediti načelo inercije... S druge strane, posve su jednako nelogični neki aristotelovci, koji misle, da mogu... slijediti Aristotelovo načelo gibanja, a u fizici načelo inercije.« Tu se ne vidi gdje je zapravo »nelogičnost«: fizičar, ako je materijalist, potpuno logično (sa svog stajališta!) niječe princip uzročnosti koji bi glasio: »Sve što se giba — giba se od Drugoga« i istodobno slijedi zakon inercije koji glasi: »Svako tijelo ostaje u stanju mirovanja ili jednolikog gibanja dok ga neko drugo tijelo ne izbaci iz toga stanja mirovanja ili jednolikog gibanja«. Aristotelovac, opet, može potpuno logično (sa svog stajališta!) slijediti princip gibanja u formulaciji: »Sve što se giba — giba se od Drugoga« i istodobno zakon inercije u formulaciji: »Svako tijelo ostaje u stanju mirovanja ili jednolikog gibanja dok ga neko drugo tijelo ne izbaci iz toga stanja mirovanja ili jednolikog gibanja.« Ono »od Drugoga«, u smislu transcencije, i sama »inercija«, u smislu fizikalne imanencije, jesu — slikovito rečeno — »četverokut« i »trokut«, a ne »četverokutni trokut«, pa se ne vidi — barem ne na prvi mah — u čemu se sastoji nelogičnost prihvaćanja takvih pojmovnih parova. Nadalje, evropskom čitaocu (nepoznat mi je mentalitet američkih čitatelja!) smetaju, i ulijevaju nepovjerenje, formulacije koje se doimlju kao neodmjerene. Tako npr. kad se kaže za svog protivnika u mišljenju da je »takozvani« profesionalni biolog ili »takozvani« metafizičar! Ili npr. kad se kaže ovako: »Da dakle nijedan fizičar, kemičar ili biolog ništa ne drži do hilemorfističke teorije, to je jasno...« Nameće se pitanje: Da li je to baš tako »jasno«, kad npr. i vrhunski paleontolog našega doba Teilhard de Chardin upotrebljava kategorije »le Dehors« (izvanjski lik materije) i »le Dédans« (unutrašnji lik materije), za koje znanstvenik J. Carles drži da znače obnovu hilemorfističkog tomizma?! Osim toga, jedan od najvećih novijih biologa, Hans Driesch, u stanovitoj hilemorfističkoj usmjerenosti, unosi u suvremenu biologiju pojam »enteleheje«, a biološko otkriće »embrionarne ekvipotencijalnosti« (Spaemann i Dürken) sa svoje strane potkrepljuje Drieschovo shvaćanje u »enteleheji« kao oblikovanom čimbeniku živih organizama.

Bilo bi za evropskog studioznog čitaoca zanimljivo kad bi pisac što više »iznutra« obradio pojedine probleme, možda pod vidikom nastojanja američkih teologa i filozofa religije. Poznato je da je prirodoslovna znanost u USA, posebno biologija, u svome razvoju dospjela puno dalje nego u mnogim drugim krajevima svijeta (Miller: s laboratorijskom proizvodnjom aminokiselina; Khorana: proizvevši umjetni gen kvasca; Kornberg: DNS kiselinu). Bilo bi vrlo korisno što detaljnije prikazati rad i dostignuća američke teologije i filozofije religije u odnosu na »svjetonazorske« implikacije što ih sa sobom povlače uspjesi prirodoslovnih znanstvenika u USA.

Konačno, knjigu *Filozofija očovječenja i počovječenja* možemo preporučiti kao koncizan sumarij suvremenih stavova o čovjeku kao razumnoj i slobodnom biću, prema kojemu — kao osobi — imamo obavezu najvećeg poštovanja, priznajući mu »očovječenje« i postupajući s njim u duhu »počovječenja«.

PROTUREFORMACIJA I FIGURATIVNA UMJETNOST

Petar Zdravko Blajić

Početkom 1978. godine u Italiji je izašla knjiga, koju, za područje koje obrađuje, držimo vrlo važnom: *Michelangelo e la Controriforma*; napisao ju je Romeo De Maio, profesor umjetnosti na sveučilištu u Palermu, a izdala izdavačka kuća Laterza. Knjigu slične tematike, štoviše s identičnim naslovom,